

Forord

NyS 34-35 er et dobbeltnummer. Hensigterne med nummeret er flere. En er at præsentere og dokumentere bredden og vitaliteten i dansk sprogforskning. Den hensigt er afledt af en pædagogisk bestræbelse som redaktionen lægger vægt på. Her kan studerende og andre sprogvidenskabeligt interesserede finde en samlet redegørelse for et temmelig bredt udsnit af hvad der rører sig i sprogforskningen.

Hensigten er også at levere en kvalificeret redegørelse. Det formål har vi opfyldt ved at rekruttere en række fremtrædende eksponenter for de beskrevne forskningstraditioner som forfattere. Sådan er også dokumentationens dybde blevet sikret. Resultatet er blevet et antal kvalificerede og detaljerede punktnedslag – og ikke en konturløs kursorisk gennemgang, hvad der altid er en potentiel fare ved samleværker. I NyS 34-35 dokumenterer artiklerne tværtimod til fulde refleksionsniveauet inden for de enkelte retninger.

Hensigten er yderligere at tage temperaturen på dagsformen og bevægelsesretningen for de pågældende forskningsområder. Forfatterne er derfor blevet bedt om at gøre mere og andet end at introducere til deres respektive retninger og redegøre for traditioner. De er også blevet opfordret til at give en *ikke-propaganderende* fremstilling af retningernes styrker og svagheder, af forholdet til empiri og af fokus før og nu. Man vil i visse artikler se dette oplægs ordlyd trænge igennem (jf. Kristiansen & Pedersen, dette nummer). Det er et ambitiøst oplæg, og det siger sig selv at opgaven løses forskelligt i artiklerne. Det skyldes sikkert blandt andet, som Tore Kristiansen og Inge Lise Pedersen påpeger, at man kun dårligt kan forestille sig en ikke-propaganderende fremstilling af emner som forfatterne har valgt at involvere sig stærkt i. Og så meget desto bedre. Men vi synes alligevel at man mange steder i artiklerne finder refleksioner og diskussioner som vi bilder os ind er af født af redaktionens opfordring til en flersidet og udviklingsorienteret tilgang.

Vi synes hensigterne har ført til et stærkt nummer af NyS, og vi kan se mange anvendelsesmuligheder for det, både i undervisningen og i det

private studerekammer. Vi vil gerne benytte lejligheden til at takke forfatterne for deres store arbejde.

Efter denne uforbeholdne ros vil vi tage nogle forbehold. Vi bilder os ikke ind at dækningen er komplet. Vi har naturligvis ikke formået at identificere alle de forskningsområder som kunne være inddraget, hvad der skyldes såvel manglende udsyn som hensynet til nummerets omfang. Der er eksempelvis ikke nogen artikel om kritisk diskursanalyse i nummeret, hvad mange sikkert vil savne, der er ikke noget om hverken leksikografi, korpuslingvistik eller fonetik, der er ikke noget om forskning i samtaler som ikke er af konversationsanalytisk tilsnit, og sådan noget bedrives der jo immervæk en del af – der er kort sagt iøjnefaldende huller. Her må vi simpelthen bejle til læserens overbærenhed; kunsten må være at elske det man har fået (i denne omgang). Og vi synes at nummeret ikke desto mindre kommer vidt omkring og giver et solidt indblik i totaliteten.

Det virkelige livs fortrædeligheder har desuden stået os lidt i vejen. Vi havde faktisk sat flere skibe i søen end der er kommet i havn. Vi havde eksempelvis en forfatter i gang med at skrive om kognitiv lingvistik, men det lykkedes simpelthen ikke at få artiklen hevet i land (hvilke mirakler kunne ellers ikke den retning have udrettet med metaforerne i dette afsnit!).

Nummeret indledes med en artikel der falder helt uden for mønsteret. Vi har bedt Frans Gregersen om at gøre rede for strukturalisme i en dansk kontekst – hvad der naturligvis ikke kan lade sig gøre isoleret set da strukturalismen jo ikke er en dansk opfindelse. Frans Gregersen fortæller da også en historie som foregår over det meste af Europa og Amerika; på andre måder kan den danske strukturalismes historie ikke fortælles. Vi stillede den opgave fordi vi tænkte at strukturalismen var en passende kontekst for nummeret. Uanset om de forskellige retninger opfatter sig som strukturalistiske eller ej, og uanset hvilken version af strukturalismen de i givet fald måtte lægge sig efter, så er de vokset ud af en idéhistorie hvor strukturalismen har spillet en væsentlig rolle. De forholder sig til de fundamentale spørgsmål som strukturalismen rejser. Hermed realiseres endnu en pædagogisk hensigt med nummeret: at for-

syne læseren med et videnskabsteoretisk landskab som artiklerne kan placeres i.

Derefter følger Bjarne Ørsnes' artikel om formel sproganalyse: *Formel Sproganalyse med Lexical-Functional Grammar*. Bjarne introducerer her til en forskningstradition som forholder sig til den grundbetingelse at grammatikker skal være formaliserede – hvad der groft sagt svarer til at de skal kunne implementeres datamatisk. Sådanne grammatikker har før i tiden gjort et både naivt og militant indtryk på filologer og humanister, men Bjarne Ørsnes demonstrerer overbevisende at der er sket betydelige udviklinger inden for området. Formelle grammatikker opererer i dag såvel med strukturer i udtrykket og syntaksen som med strukturer i indholdet og semantikken, og de harmonerer i højere grad med menneskelig kognition. Det er en bestræbelse at den formelle grammatiske *processering* skal forholde sig rimeligt til den menneskelige ditto, i den udstrækning denne er kendt.

Peter Harders *Dansk Funktionel Lingvistik* handler om en anden måde at gøre det samme på. Men grundbetingelsen er her radikalt anderledes: Det drejer sig om at formulere grammatisk teori på grundlag af sprogets funktioner i bred forstand, dvs. på grundlag af hvad sproget faktisk og påviseligt bruges til. Peter Harder afrapporterer her især resultater af det mangeårige arbejde der er udført med udgangspunkt i Københavns Universitet af en lang række sprogfolk ved og uden for denne institution.

Det er interessant at holde disse to første artikler op imod hinanden. Peter Harder argumenterer for at grammatisk teori nødvendigvis må indeholde det beskrivelsesplan som han kalder *indholdssyntaks*. Det er værd at overveje om indholdssyntaks har den samme nødvendighed inden for formel grammatik som Ørsnes beskriver den.

Herefter foretages en bevægelse fra studier af sætningens interne struktur og bestanddele til studier af *anvendelsen* af samme, af sprog i de kognitive og sociale sammenhænge det anvendes i. På sin vis handler de tre øvrige artikler om sprogvidenskaber der i den analytiske praksis trækker på tre væsensforskellige kilder til viden.

Peter Widell, Ib Ulbæk og Niels Møller Nielsen skriver i *Pragmatik* om de tænke- og sluttemåder, primært af logisk-filosofisk art, som man bliver nødt til at forudsætte for at gøre rede for at mennesker forstår noget som helst, og herunder hinanden. Der er, som man nok kan tænke,

ikke tale om et færdigt og endeligt arbejde, men om en årelang diskussion der så langt fra er afsluttet. Artiklen gør rede for en række af de mulige positioner inden for feltet og opridser deres historie. Herunder berøres klassiske skoledannere som Austin, Grice, Searle og Habermas. Men der gøres først og fremmest, blandt andet med udgangspunkt i Paul Diderichsens prosahistorie, rede for en dansk pragmatisk udviklingshistorie der som et af sine kendetegn har tilbøjeligheden til at gå til litterære tekster med pragmatikkens metoder.

Til forskel herfra handler konversationsanalysen om hvordan sproget kan studeres når man tager det udgangspunkt netop *ikke at forudsætte* tænke- og forholdemåder, hverken af logisk-filosofisk eller kulturelt tilsnit. Mie Femø Nielsen, Jakob Steensig og Johannes Wagner forklarer i *Konversationsanalyse i Danmark* hvordan det uinteresserede blik er forudsætningen for at man kan gå så tilstrækkeligt forudsætningsløs til data at man ikke fejlfortolker. Konversationsanalysens metoder, og herunder dens arbejdsmetoder, dens datasessions og forskernes interne og gensidige oplæring, beskrives, og der gives en detaljeret eksemplarisk analyse.

Sociolingvistikken, som Inge Lise Pedersen og Tore Kristiansen skriver om i artiklen af samme navn, tager et andet udgangspunkt. Her stiller man op med en betydelig *a priori*-viden som er af socialvidenskabelig karakter. Der kan være tale om viden der udspringer af det klassiske klasse-begreb, af begrebet køn, af de livsforms- og livsstilsbegreber som i de senere år er blevet entusiastisk opdyrket, af geografi og demografi; det kan dreje sig om kontakthaderne internt i gruppen af sprogbrugere, og så videre. Sociolingvistikens projekt er at undersøge hvordan denne ekstralingvistiske sociologiske og kulturelle virkelighed forholder sig til den sproglige virkelighed. Og det drejer sig ikke mindst om hvordan *forandringer* i denne virkelighed hænger sammen med forandringer i sproget. Udgangshypotesen, som ikke længere kan betragtes som kontroversiel, er at der er en systematisk relation. Sproget afspejler den sociale virkelighed; sproget forandrer sig med den sociale virkelighed – og sproget konstruerer den sociale virkelighed.

Nys 34-35 indeholder alt dette og mere til. Redaktionen ønsker god læselyst!